

Poselství ke světovému dni divadla 2024 od Jona Fosseho: Umění je mír

Každý člověk je jedinečný a zároveň stejný jako všichni ostatní lidé. Jedinečnost je vnější a lze ji vidět, jistě, ale v každém člověku je také něco, co mu přináleží, co je právě jen tímto člověkem. Můžeme tomu říkat duše nebo duch – nebo tomu nemusíme říkat nijak, pouze to můžeme vzít na vědomí.

Ale tak, jako jsme současně každý jiný, jsme zároveň všichni stejní. Lidé ze všech koutů světa jsou v podstatě stejní, bez ohledu na to, jakým mluvíme jazykem, jakou máme barvu pleti, bez ohledu na barvu vlasů.

Možná je to trochu paradox, že jsme stejní a zároveň odlišní. A možná je člověk paradoxním díky napětí mezi tělem a duší, mezi tím nejpřízemnějším a nejimanentnějším a tím, co přesahuje hmotné, pozemské hranice. Ale umění, dobré umění, dokáže svým mimořádným způsobem spojovat zcela jedinečné s univerzálním a dokáže, aby to jedinečné, vlastně cizí, mohlo být univerzálně chápáno. Umění tak rozbíjí hranice mezi jazyky, kontinenty, zeměmi. Spojuje nejen to, co charakterizuje každého jednotlivce, ale v jiném smyslu také to, co je charakteristické pro skupiny lidí, například národy. Ale umění toho nedosahuje tím, že by všechno učinilo stejným, ale naopak tím, že ukazuje rozdíly, ano, ukazuje to cizí. Ve veškerém dobrém umění je to právě to cizí, co člověk plně nechápe, a přesto tomu svým způsobem rozumí, to záhadné, mohli bychom říct, co nás fascinuje, ano, co vytváří transcendenci, přesah, který veškeré umění v sobě musí mít a směřovat k němu. A nenapadá mě lepší způsob, jak spojit protiklady. Je to přesný opak násilného konfliktu, který tak často vidíme rozvíjet se v destruktivních pokusech zničit to cizí, to jedinečné jiné, často pomocí těch nejbestiálnějších inovativních technologií. To je terorismus. To je válka. Protože člověk má také zvířecí stránku, kdy se řídí instinkty, kdy ten druhý, ten cizí, není chápán jako něco úchvatně záhadného, ale jako hrozba naší vlastní existenci. A tehdy mizí to jedinečné, to rozdílné, co je všeobecně srozumitelné, a vzniká kolektivní identita, kde ono jiné, je hrozbou a musí být eliminováno. To, co nahlíženo zvenčí, vnímáme jako rozdíly, například rozdíly mezi různými náboženstvími a politickými ideologiemi, se stává něčím, co je potřeba porazit a zničit. Válka je boj proti podstatě člověka, proti jedinečnosti. A je to boj proti veškerému umění, proti jeho podstatě. Rozhodl jsem se mluvit o umění obecně, nikoli výhradně o divadelním umění, a to proto, že všechno dobré umění v hloubi duše pojednává o tomtéž, pojednává o přetváření toho, co je zcela jedinečné, zcela specifické v něco univerzálního. Spojuje jedinečné a

univerzální do uměleckého výrazu. Ne odstraněním specifických rysů, ale jejich zvýrazněním, tím, že dovolí cizímu, aby zřetelně vyniklo. Je to tak prosté jako to, že válka a umění jsou protiklady, tak jako jsou protiklady válka a mír. Umění je mír.

(překlad Karolína Stehlíková)